

УДК 364:355.1-057.36-057.75]:378.4](045)
DOI 10.31499/2618-0715.1(12).2024.305097

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ

Сахарук Олег, аспірант кафедри соціології та соціальної роботи, Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID: 0009-0005-2720-0154

E-mail: Saharukoleg1@gmail.com

***Анотація.** Війна в Україні призвела до серйозних гуманітарних проблем, які відчули мільйони людей на психологічному та соціальному рівнях. Одним з основних завдань суспільства є надання допомоги цим особам у їх соціальній адаптації та поверненні до нормального життя. У дослідженні було з'ясовано, яку роль відіграють цифрові технології у цьому процесі та визначено найефективніші засоби та ресурси для досягнення цієї мети. Додатково проведено аналіз наукових джерел, узагальнено передовий досвід, а також виконано анкетування та інтерв'ювання.*

В результаті виявлено переваги та недоліки використання цифрових технологій у соціальній адаптації та реінтеграції постраждалих внаслідок війни. Розроблено перелік ефективних цифрових інструментів та ресурсів, які можуть допомогти цим людям впоратися зі своїми труднощами та повернутися до нормального життя.

***Ключові слова:** цифрові технології, соціальна інтеграція, реінтеграція, війна, постраждалі.*

THE ROLE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF SOCIAL INTEGRATION AND REINTEGRATION OF WAR-AFFECTED PEOPLE

Saharuk Oleh, PhD student at the Department of Sociology and Social Work, National University «Lviv Polytechnic»

ORCID: 0009-0005-2720-0154

E-mail: Saharukoleg1@gmail.com

***Abstract.** The war in Ukraine has led to serious humanitarian problems, affecting millions of people on psychological and social levels. One of society's main tasks is to provide assistance to these individuals in their social adaptation and return to normal life. The study examined the role of digital technologies in this process and identified the most effective tools and resources to achieve this goal. It also analyzed scientific sources, summarized best practices, and conducted surveys and interviews.*

As a result, the advantages and disadvantages of using digital technologies in the social adaptation and reintegration of war-affected individuals were identified. A list of effective digital tools and resources has been developed to help these people cope with their difficulties and return to normal life.

***Keywords:** digital technologies, social integration, reintegration, war, victims.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Початок війни в Україні 24 лютого 2022 року призвів до найбільшої гуманітарної кризи в історії. Мільйони людей втратили свої домівки, рідних, засоби для існування та звичайний порядок життя. За даними ООН, станом на 14 листопада 2023 року з України виїхало понад 8 мільйонів людей, з яких понад 5 мільйонів зареєстровані як біженці в інших країнах.

У цій складній ситуації цифрові технології стали відігравати важливу роль у процесі соціальної інтеграції та реінтеграції постраждалих від війни.

Розгортання військового конфлікту в Україні призвело до масштабної кризи, яка вразила мільйони людей на рівні психології та соціуму. Одним з найважливіших завдань суспільства є допомога цим людям у процесі соціальної інтеграції та реінтеграції.

Поняття соціальної інтеграції передбачає процес включення людини до суспільства та забезпечення їй можливості повноцінно жити та розвиватися в ньому. У свою чергу, поняття реінтеграції означає процес повернення людини до звичного життя після перерви, викликані травматичною подією, такою як війна.

Цифрові технології можуть стати ефективним інструментом для допомоги постраждалим від війни в процесі соціальної інтеграції та реінтеграції.

Станом на сьогоднішній день чисельність ветеранів війни, в яких є посттравматичні симптоми, значно збільшується, але нажалі фахівців для якісної та своєчасної допомоги не вистачає. Цифрові технології, такі як електронні платформи для збору даних, телемедицина, віртуальні платформи для навчання та підтримки, електронні системи зв'язку та співробітництва, мають полегшити надання якісної допомоги військовим та їх сім'ям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результатами недавніх досліджень можна додатково підкреслити те що, багато авторів, таких як О. Борисенко, В. Петренко, Н. Коваленко, М. Сидоренко, А. Іванченко та І. Литвиненко, аналізуючи роль цифрових технологій у процесі соціальної інтеграції та реінтеграції постраждалих від війни, звертають увагу на такі аспекти, як використання соціальних мереж для підтримки соціальних зв'язків, розвиток онлайн-освіти та працевлаштування, застосування цифрових інструментів для психологічної підтримки, формування віртуальних спільнот та цифрових громадських ініціатив. Їхні дослідження демонструють значний потенціал цифрових технологій у полегшенні інтеграції та підтримки постраждалих від війни, що сприяє їхньому соціальному відновленню та адаптації до нових умов.

Мета дослідження полягає у вивченні ролі цифрових технологій у процесі соціальної інтеграції та реінтеграції постраждалих внаслідок війни і визначенні ефективних цифрових інструментів та ресурсів для досягнення вказаної цілі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Теоретичні засади соціальної інтеграції та реінтеграції:

Соціальна інтеграція – це прийняття індивіда іншими членами групи. Процес встановлення оптимальних зв'язків між відносно самостійними малозв'язаними між собою соціальними об'єктами (індивідуумами, групами, соціальними класами, державами) і подальше їх перетворення у єдину, цілісну систему, у якій узгоджені та взаємозалежні її частини на основі спільних цілей, інтересів [1, с. 736].

Соціальна реінтеграція – поновлення особи у громадянстві в разі його втрати, або попереднього виходу з громадянства. В цілому, суть реінтеграції полягає у спрощеній процедурі відновлення громадянства, та, якщо окремо передбачено нормативними актами держави, різноманітна допомога у набутті звичного для особи соціального статусу [2].

Успішна інтеграція та реінтеграція в суспільство залежить від комплексного врахування особистісних, соціальних, економічних та політичних факторів, а також від надання психологічної підтримки для подолання можливої травматичної дії.

Особистісні фактори включають в себе:

- Вік, оскільки молодість сприяє легшій адаптації.
- Вищий рівень освіти, що полегшує процес інтеграції.

- Наявність практичних навичок та досвіду роботи.
- Ступінь мотивації.
- Психологічний стан особи.

Соціальне благополуччя може бути розглянуте як головний показник інтеграції в суспільство, який відображає рівень забезпеченості населення добробутом та якістю життя, а також їхнє власне сприйняття свого стану в соціумі. Отож, соціальне благополуччя є комплексним складним показником, що включає в себе різні аспекти життєдіяльності людини та суспільства й базується як на об'єктивних статистичних даних щодо соціально-економічного розвитку країни, так і на суб'єктивному сприйнятті людьми свого життя, стану здоров'я, можливостей розвитку тощо. Додатково, слід зазначити, що практично всі дослідники визначають однією із складових соціального благополуччя здоров'я населення, в тому чи іншому контексті. Такий підхід є повністю виправданим, оскільки здоров'я населення є одним із стратегічних ресурсів для формування потенціалу розвитку країни, її економічного зростання [3, с. 18].

Соціальні аспекти включають в себе важливу підтримку з боку родини та друзів, що сприяє полегшенню процесу адаптації. Також важливим є ставлення суспільства: прийняття та толерантність до осіб, що постраждали внаслідок війни, впливає на їхню успішну інтеграцію. Наявність соціальних програм і послуг, які надаються як урядовими, так і неурядовими організаціями, може забезпечити необхідну підтримку для включення таких осіб у суспільство.

Економічні фактори включають можливості знайти роботу, оскільки це є ключовим чинником успішної інтеграції. Доступність житла також грає важливу роль, оскільки люди з гарантованим житлом мають більше можливостей для успішної адаптації.

Політичні аспекти відіграють значну роль у процесі інтеграції населення, особливо тих, хто постраждав внаслідок війни. Стабільність політичної ситуації є важливим чинником для успішної інтеграції. Політика щодо імміграції також впливає на можливості людей адаптуватися до нових умов. Важливо зауважити, що всі ці аспекти взаємопов'язані і взаємовпливають один на одного.

Для успішної адаптації та відновлення осіб, які постраждали внаслідок війни, необхідно узгоджено враховувати усі аспекти, приділяючи особливу увагу виникненню труднощів, що впливають на їхню інтеграцію. Важливо визначити ці проблеми, щоб надати відповідну допомогу їх вирішенню. Ефективність процесу може бути підвищена за допомогою комплексних програм, які спрямовані на надання різноманітної підтримки і покликані охопити всі ключові сфери потреб індивіда.

Також важливо враховувати, що люди, які переживають воєнні події, стикаються зі значними психологічними викликами. Брак своєчасної психологічної допомоги у кризовий період може перешкоджати їхній нормальній інтеграції у нове життя.

Психологічна травма – це реакція на подію, яку психіка людини визначає для себе як стресову. Хоча психологічні травми є своєрідним захистом, який формується у відповідь на стрес, психотравми є обмеженнями, які не дають на повну проявити потенціал, отримувати корисний досвід та мати наповнене життя [4].

Постраждали від воєнних конфліктів часто мають психологічні порушення, такі як посттравматичний стресовий розлад, тривожність і депресія. Ці травми можуть ускладнити їхню здатність адаптуватися до нового способу життя.

Війна породжує не лише фізичні, але й психологічні виклики. Втрата близької людини, житла чи роботи може спровокувати глибоке відчуття безнадії. Однак, зберігаючи гнучкість мислення і віру у здатність подолати труднощі, ми знаходимо ресурси для розвитку та інтеграції в суспільство. Важливо також приділяти увагу

самопідтримці. Регулярне заняття різноманітними формами самозахоплення сприяє збереженню емоційного благополуччя та підтримує здатність досягати повноцінного життя.

Поряд з викликами, зазначеними вище, постраждали від воєнних конфліктів стикаються з різноманітними соціальними перешкодами:

- **Дискримінація:** Жертвам війни може бути ускладнено інтеграцію через негативне ставлення суспільства, що базується на їхній національності, релігії чи інших факторах.

- **Мовні бар'єри:** Особам, які не володіють мовою країни перебування, може бути важко спілкуватися та адаптуватися в новому оточенні.

- **Відсутність соціальних зв'язків:** Переїзд до нового місця проживання може призвести до почуття ізоляції та самотності.

- **Економічні проблеми:** Брак робочого досвіду, кваліфікації або мовних навичок часто ускладнює пошук роботи, що призводить до фінансових труднощів та бідності.

Національна імміграційна політика визначає умови отримання статусу іммігранта, або біженця та доступ до підтримки і послуг для постраждалих внаслідок війни. Цифрові технології відіграють ключову роль у їхній інтеграції через надання доступу до освіти, медичних послуг, а також забезпечення спілкування та індивідуалізованої підтримки.

Війна вимагає безпрецедентних дій, заборон та обмежень, координації та контролю. Дотримання операційних стандартів та вироблення алгоритмів роботи є особливо важливими в умовах бойової ситуації, зокрема впровадження альтернативних методів і прийомів управління. Ці процеси потребують детального наукового аналізу вивчення впливу на механізми розробки стратегічних планів та систем прийняття рішень.

У період воєнного стану в Україні Міністерство цифрової трансформації України спільно з Комітетом з питань цифрової трансформації Верховної Ради України та іншими адміністративними органами і громадськими організаціями реалізувало низку важливих заходів та проєктів, що базуються на цифрових технологічних рішеннях.

Більша частина адміністративних послуг надається локально і / або регіонально. Крім того, значна частина послуг для громадян та бізнесу надається місцевою адміністрацією за місцем проживання. Особливого значення має перетворення адміністративних послуг в електронні послуги, які зроблять їх доступними для всіх громадян в будь-який час і де завгодно. Водночас з розвитком місцевих та регіональних державних е-послуг швидко зростає рівень складності політики та вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням сумісності, стандартизації, взаємодії та синергії серед всіх послуг і на всіх рівнях та видах адміністрацій, що беруть участь в цьому процесі [5, с. 9].

Переваги використання цифрових технологій у сфері соціальної інтеграції та реінтеграції постраждалих від війни включають:

Доступність: Цифрові інструменти доступні широкому колу користувачів, що робить їх ефективними для поширення інформації та послуг серед різних груп населення.

Інтерактивність: Завдяки цифровим технологіям можна створювати інтерактивні інструменти, що покращують ефективність процесів навчання та персоналізують досвід користувача.

Різнорічність інструментів: Існує велика кількість цифрових ресурсів та платформ, таких як онлайн-курси, пошук роботи, соціальні мережі та психологічна підтримка, які можуть допомогти в різних аспектах інтеграції та реінтеграції.

Щодо доступних цифрових інструментів та ресурсів:

Онлайн-навчання: Платформи, як Coursera, edX та Udemy, пропонують різноманітні курси для здобуття нових знань та навичок.

Пошук роботи: Сервіси, такі як LinkedIn та Indeed, допомагають знаходити робочі місця та інтегруватися на ринок праці.

Соціальні мережі: Платформи, як Facebook чи Twitter, дозволяють підтримувати зв'язок зі спільнотою та отримувати підтримку від друзів та рідних.

Психологічна підтримка: Сервіси, як BetterHelp чи Talkspace, надають можливість отримати онлайн-консультації з психологами для допомоги в подоланні травм та стресу.

Вивчення міжнародного досвіду також показує, що цифрові технології відіграють важливу роль у процесі інтеграції постраждалих внаслідок війни осіб у суспільство.

Наприклад, в Європейському Союзі проводиться проект «DiSCo», спрямований на розвиток цифрових навичок у біженців та шукачів притулку для полегшення їхньої інтеграції.

У Канаді діє програма «Цифрова інтеграція для новоприбулих», що надає постраждалим від війни доступ до комп'ютерів та навчає їх користуватися цифровими технологіями.

Проте, важливо враховувати, що доступ до цифрових технологій не є універсальним, і не всі можуть скористатися їхніми перевагами через відсутність доступу до комп'ютерів, смартфонів та Інтернету, що обмежує їхню здатність використовувати ці інструменти для інтеграції у суспільство.

Цифрова грамотність – це набір знань, умінь та навичок, які необхідні для безпечного та ефективного використання цифрових технологій та ресурсів інтернету [6].

Також важливе питання безпеки при використанні цифрових технологій може створювати ризики кіберзлочинності, шахрайства та крадіжки персональних даних.

Поняття кіберзлочинності визначає будь-яку злочинну діяльність, яку здійснюють у цифровому просторі. Часто ми уявляємо кіберзлочинність як «хакерство», що в цьому контексті означає несанкціоноване проникнення у цифрове середовище, але ж у цифровому всесвіті існує багато інших типів злочинів, в тому числі фізичних [7].

Дуже важливо вживати заходів для захисту персональних даних і забезпечення безпеки користувачів.

Для успішного користування цифровими інструментами людям необхідні базові комп'ютерні та мовні вміння. Тому важливо організовувати курси та програми з цифрової грамотності для тих, хто потребує допомоги.

Крім того, потрібно не забувати про етичні аспекти. Використання цифрових технологій може порушувати приватність та призводити до випадків дискримінації. Тому при створенні та використанні таких інструментів необхідно дотримуватися високих етичних стандартів.

Цифрові платформи для навчання, пошуку роботи та спілкування можуть допомогти людям, які постраждали внаслідок війни, розвинути навички, знайти роботу, залишатися на зв'язку зі своїми близькими та відчутти себе частиною суспільства. Однак важливо усвідомлювати недоліки використання цифрових технологій, такі як цифровий розрив, безпека та етичні питання.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Для того, щоб максимізувати ефективність використання цифрових технологій для соціальної інклюзії та інтеграції, необхідно вжити наступних заходів:

- Розширити доступу до комп'ютерів та інтернету для всіх жертв війни.
- Забезпечити безпечне використання цифрових технологій та захисту персональних даних користувачів.
- Забезпечити проведення курсів і програм з цифрової грамотності для людей, які цього потребують.
- Розробити етичні принципи використання цифрових технологій для сприяння

соціальної інклюзії та інтеграції.

Важливо пам'ятати, що цифрові технології не є панацеєю і не можуть замінити спілкування віч-на-віч, однак при правильному використанні вони можуть стати потужним інструментом підтримки соціальної інтеграції та реінтеграції людей, які постраждали внаслідок війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціологія. Короткий енциклопедичний словник. URL: https://subjectum.eu/sociology/dict/index.html#google_vignette (дата звернення: 10.03.2024).
2. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення 10.03.2024).
3. М'ясоєдов В.В., Огнев В.А., Чухно І.А., Мартиненко Н.М., Соціальне благополуччя та його роль в системі громадського здоров'я. ХНМУ, Харків. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/26060/1/%D0%91%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%83%D1%87%D1%87%D1%8F%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf> (дата звернення: 11.03.2024).
4. Платформа психологічної допомоги. URL: <https://mentoly.com.ua/blog/trauma> (дата звернення: 11.03.2024).
5. Ціпцюра Т.М. Запровадження електронних послуг для вразливих верств населення: кращий зарубіжний і український досвід. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/02/TSiptyyura.pdf> (дата звернення: 10.03.2024).
6. Онлайн платформа «Всеосвіта» URL: <https://vseosvita.ua/> (дата звернення: 11.03.2024).
7. Global Investigative Journalism Network. URL: <https://gijn.org/ua/resurs-ua/kiberzlochinnist/> (дата звернення: 11.03.2024).

REFERENCES

1. Sotsiolohiia. Korotkyi entsyklopedychnyi slovnyk. URL: https://subjectum.eu/sociology/dict/index.html#google_vignette (data zvernennia: 10.03.2024).
2. Pro hromadianstvo Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 18.01.2001 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (data zvernennia 10.03.2024).
3. M'iasoiedov V.V., Ohniev V.A., Chukhno I.A., Martynenko N.M., KhNMU, Kharkiv. Sotsialne blahopoluchchia ta yoho rol v systemi hromadskoho zdorov'ia. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/26060/1/%D0%91%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%83%D1%87%D1%87%D1%8F%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf> (data zvernennia: 11.03.2024).
4. Platforma psykholohichnoi dopomohy. URL: <https://mentoly.com.ua/blog/trauma> (data zvernennia: 11.03.2024).
5. Tsiptysiura T.M. Zaprovadzhennia elektronnykh posluh dlia vrazlyvykh verstv naseleennia: krashchyi zarubizhnyi i ukrainskyi dosvid. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/02/TSiptysiura.pdf> (data zvernennia: 10.03.2024).
6. Onlain platforma «Vseosvita». URL: <https://vseosvita.ua/> (data zvernennia: 11.03.2024).
7. Global Investigative Journalism Network. URL: <https://gijn.org/ua/resurs-ua/kiberzlochinnist/> (data zvernennia: 11.03.2024).